

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Een korte geschiedenis van de Corneli Scipiones, 300-30 v. Chr.
biografische, prosopografische en politiek-culturele
perspectieven op een Romeinse aristocratische familie**

Kok-Baan, R. de

Citation

Kok-Baan, R. de. (2025, March 25). *Een korte geschiedenis van de Corneli Scipiones, 300-30 v. Chr.: biografische, prosopografische en politiek-culturele perspectieven op een Romeinse aristocratische familie*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4208894>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4208894>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Hoofdstuk 5

De laatste eeuw van de republiek, 129-30

Het verschijnsel van partijen en klieken, met alle kwalijke gevolgen van dien, had zich slechts enkele jaren tevoren voor het eerst in Rome voorgedaan. De oorzaak lag in vrede en in overvloed van alles wat mensen als eerste behoeften beschouwen. Voor de verwoesting van Carthago bestuurden volk en senaat Rome de Republiek gezamenlijk in alle rust en matigheid. Onder de burgers was er geen wedijver om roem of macht. Angst voor de vijand hield de goede eigenschappen van de gemeenschap op peil. Maar zodra die vrees uit het hart verdween, drongen daar de aandoeningen binnen waarmee voorspoed gepaard gaat: losbandigheid en arrogantie. Zo bleek de bij tegenspoed zo gewenste vrede, eenmaal verkregen, zelfs barser en bitterder. Want de adel begon zijn status te misbruiken en het volk zijn vrijheid. Diefstal, roverij en plundering waren schering en inslag. Zo werd alles over twee kampen verdeeld. De Republiek, die tevoren zorgde voor verbondenheid, raakte erdoor verscheurd.³⁸²

Tussen 120 en 110 begonnen voor Rome een nieuwe reeks van overzeese problemen. Het best gedocumenteerde probleem was de oorlog tegen Jugurtha. In 118 overleed Micipsa, een cliënt-koning van Rome in Numidië. Dit leidde tot Romeinse betrokkenheid bij de onenigheid tussen de potentiële erfgenamen, waaronder Jugurtha. Voor Sallustius was deze oorlog een voorbode van het conflict tussen Pompeius en Caesar, waarin de staat zich opsplijste in rivaliserende facties. Een corrupte en onvakkundige Senaat was hierdoor een integraal onderdeel van Sallustius' verhaal.³⁸³ Het onvermogen van de Senaat om op te treden tegen Jugurtha werd volgens Sallustius door omkoping veroorzaakt.³⁸⁴

Tijdens de voorbereidingen voor zijn campagne tegen Jugurtha in 107 liet Marius de eeuwenoude vermogenskwalificatie voor de dienst in de legioenen los. Hierdoor kon hij ook manschappen uit de landloze armen rekruteren. Hun uitrusting werd betaald vanuit de staatskas. Het is echter onduidelijk hoe groot het aandeel van de landlozen in het leger precies

---

³⁸² Sall. *Iug.* 41.1-5.

³⁸³ Zie ook: J. Spielvogel, 'Reflections on the development of the mentality within the Roman nobility', *Klio* 86.2 (2004) 382-397.

³⁸⁴ Sall. *Iug.* 8.1: *Romae omnia venalia esse.* / Bovendien was in Rome alles te koop; Steel, *End of the Roman republic*, 28, 69-70.

was. Overigens was de vermogensdrempel voor de dienst in de legioenen al erg laag. Behalve landloze proletariërs moeten er dus ook veel arme boeren in het leger hebben gediend. Ook voor deze groep moet het uitzicht op buit een belangrijk aspect van de militaire dienst zijn geweest. Gedurende de laatste zeventig jaar van de Romeinse Republiek waren deze bijna professionele legers hét instrument van het Romeins imperialisme. Buitenlandse oorlogen waren nu het speelveld geworden van een klein aantal invloedrijke mannen. Deze verschuiving was al merkbaar toen Marius in de vroege jaren 90 aanstuurde op een oorlog tegen Mithridates VI van Pontus. De Senaat stemde tegen deze oorlog, wellicht mede uit angst voor Marius. Toen Marius in 88 probeerde L. Cornelius Sulla het bevel tegen Mithridates te ontnemen, zette Sulla zijn troepen in tegen de staat. Na zijn terugkeer uit het oosten rekende Sulla af met zijn tegenstanders. Vervolgens gebruikte hij zijn macht om de staat te reorganiseren zoals hij het nodig achtte.³⁸⁵ Na het overlijden van Sulla bleek dat de Senaat niet bij machte was om de eenheid te herstellen. In de oorlogen van het volgende decennium speelde Pompeius een belangrijke rol. Na een bijna onafgebroken militair bevel van dertien jaar dwong Pompeius in 70 zijn eerste consulschap af zonder ooit het ambt van quaestor of praetor vervuld te hebben en in weerwil van het feit dat hij niet de wettelijk voorgeschreven leeftijd had. De Senaat stemde in met deze uitzondering.³⁸⁶

5.1 Scipio Asiaticus en de proscripties van Sulla

Tijdens zijn consulschap in 88 verklaarde Sulla zijn politieke tegenstanders, onder wie Marius, tot *hostes*. Dit gebeurde door middel van een wet die door de volksvergadering was goedgekeurd. Degenen die het betrof konden nu straffeloos gedood worden. Hun vermogens

---

³⁸⁵ L. de Blois, 'Army and general in the Late Roman Republic', in: P. Erdkamp (ed.), *A companion to the Roman army* (Malden 2007) 164-179, aldaar 167; P. Erdkamp, 'Army and society', in: N. Rosenstein en R. Morstein-Marx (eds.), *A companion to the Roman republic* (Malden 2006) 278-296, aldaar 293; A. Keaveney, *The army in the Roman revolution* (Abingdon 2007) 24-27; J. Serrati, 'Imperialism and the fall of the republic. Post hoc ergo propter hoc?', in: D. Hoyos (ed.), *A companion to Roman imperialism* (Leiden 2013) 155-168, aldaar 160-162.

³⁸⁶ C.F. Konrad, 'From the Gracchi to the First Civil War', N. Rosenstein en R. Morstein-Marx (eds.), *A companion to the Roman republic* (Malden 2007) 167-189, aldaar 184, 186.

vervielen aan de staat. In 82 publiceerde Sulla de eerste proscriptielijsten. Volgens Appianus stonden op deze lijsten de namen van veertig senatoren en zestienhonderd *equites*.³⁸⁷

Op de eerste proscriptielijst van Sulla, die meer dan vijfhonderd namen bevatte, stonden twee consuls en twee oud-consuls. Eén van deze oud-consuls was Scipio Asiaticus. Hij werd in 83 tot consul verkozen. Hij kreeg van de Senaat de opdracht om op te trekken tegen Sulla. Het moreel in zijn leger was echter laag. Soldaten van Sulla begaven zich onder de manschappen van Scipio Asiaticus om hen te overtuigen van Sulla's zaak. Mogelijk werden hierbij zelfs steekpenningen gebruikt. Sulla ondermijnde dit verder door afgezanten te sturen die over vrede moesten onderhandelen. Scipio Asiaticus ging op het aanbod van Sulla in en er werd een overeenkomst gesloten. Hierop stuurde Scipio Asiaticus een bode – Sertorius – naar zijn collega C. Norbanus om diens instemming te verkrijgen. Sertorius was echter tegen de onderhandelingen. Onderweg naar Capua waar Norbanus verbleef, veroverde Sertorius de stad Suessa³⁸⁸. Deze stad was al overgelopen naar Sulla. Na het protest van Sulla had Scipio Asiaticus geen andere keuze dan de overeenkomst te beëindigen. Zijn leger gaf Scipio Asiaticus hiervan de schuld. Zijn soldaten verklaarden dat als Sulla dichterbij kwam, zij zich niet zouden verzetten, maar juist zouden overlopen. Bij aankomst van Sulla was het gehele legerkamp leeg en waren alleen Scipio Asiaticus en zijn zoon nog aanwezig. Beiden weigerden om de kant van Sulla te kiezen. Bij zijn vrijlating zwoer Scipio Asiaticus dat hij geen nieuw leger tegen Sulla zou verzamelen. Hij brak echter zijn woord en verzamelde opnieuw een leger om Cn. Pompeius in Picenum tegemoet te trekken. Wederom werd hij door zijn leger in de steek gelaten. Uiteindelijk werd Scipio Asiaticus op de proscriptielijst gezet en wisten Scipio Asiaticus en zijn zoon te ontsnappen naar Marseille.³⁸⁹

---

³⁸⁷ App. *B Civ.* 1.95;

J.E. Gaughan, *Murder was not a crime. Homicide and power in the Roman republic* (Austin 2010) 127-128, 131-133; A. Keaveney, *Sulla: the last republican* (Londen 1982) 151; F. Santangelo, *Sulla, the elites and the empire. A study of Roman politics in Italy and the Greek East* (Leiden 2008) 81.

³⁸⁸ Zie voor de gebeurtenissen rond de inname van Suessa ook: J. Strisino, 'Sulla and Scipio "not to be trusted"? The reasons why Sertorius captured Suessa Aurunca', *Latomus* 61.1 (2002) 33-40.

³⁸⁹ App. *B Civ.* 1.95, 1.103; Eutr. V.9; Oros. V.21;

F. Hinard, *Les proscriptions de la Rome républicaine* (Rome 1985) 344-345; Keaveney, *Army in the Roman revolution*, 40-41; I. Shatzman, *Senatorial wealth and Roman politics* (Brussel 1975) 37-39; R. Seager, 'Sulla', in: J.A. Crook, A. Lintott en E. Rawson (eds.), *Cambridge Ancient History Volume IX The last age of the Roman republic, 146-43 B.C.* (Cambridge 1994) 165-207, aldaar 189-191, 198-199.

Scipio Asiaticus was niet de enige consul of senator die in ballingschap ging of stierf na op een proscriptielijst gezet te zijn. Volgens Appianus werden in de burgeroorlog en de proscriptie tussen 83-81 uiteindelijk 105 senatoren gedood.³⁹⁰ In het geval van Scipio Asiaticus kan ervan uitgaan worden dat zijn goederen en bezittingen in Rome en Italië geconfisqueerd werden. Zijn zoon was later niet politiek actief in Rome. Zijn naam kwam in de geschiedschrijving niet meer voor.

5.2 Het einde van de Scipiones?

In zijn beroemde monografie *The Roman revolution* schrijft R. Syme over de ondergang van de *nobiles* na de laatste burgeroorlog. De *nobiles* verloren macht, rijkdom en aanzien. In de Keizertijd konden bevelhebbers uit aristocratische families al spoedig geen triomftochten meer verkrijgen na een succesvolle oorlog. Ook werden er niet langer tempels of steden gesticht in hun naam. Over de Scipiones zegt hij het volgende:

The Scipiones had been an age of history. Their power passed to the Metelli. Both houses waned before the Julii and their allies. (...) Likewise to the Principate of Augustus belongs the last consul of the ancient patrician house of the Scipiones. Their name and their mausoleum passed to another branch of the patrician Cornelii, the Lentuli, (...) [who] were more fortunate in duration.³⁹¹

In de late Republiek kunnen nog twee takken van de Scipiones gevolgd worden. Aan de ene kant zijn dit de nazaten van Scipio Asiagenus, aan de andere kant die van Scipio Nasica sr. De

---

Er zijn weinig bewijzen dat Sulla clementie verleende. Keaveney betoogt in zijn artikel 'The exile of L. Cornelius Scipio Asiagenus' (*Rheinisches Museum für Philologie, Neu Folge* 149.1; 2006) dat Sulla – om onbekende redenen – juist Scipio Asiaticus spaarde. Daarentegen stelt Mackay ('Sulla and the monuments: studies in his public persona' (*Historia* 49; 2000) 200-201) dat Scipio Asiaticus, net als alle andere vijanden van Sulla, waarschijnlijk is opgejaagd en gedood.

Zie ook: B.D. Dowling, 'Clemency of Sulla', *Historia* 49.3 (2000) 303-340; A. Thein, 'Reflecting on Sulla's clemency', *Historia* 63.2 (2014) 166-186.

³⁹⁰ App. *B Civ.* I.103.

Appianus spreekt van 90 senatoren en 15 (oud-)consuls. Volgens Eutropius (Eutr. V.9) vonden bijna 300 senatoren de dood tijdens de burgeroorlog en als gevolg van de proscripties.

³⁹¹ R. Syme, *The Roman revolution* (Oxford 1939; herdruk 1960) 491.

nazaten van Scipio Asiagenus hebben geen significante hoofdrol in de Romeinse politiek gespeeld. Zijn zoon – L. Scipio (quaest.) – werd slechts quaestor in 167 en stierf op drieëndertigjarige leeftijd.³⁹² Met de dood van Scipio Asiaticus in Marseille verdwijnt deze tak uit beeld. Zoals eerder vermeld, speelde de zoon van Scipio Asiaticus geen politieke rol van betekenis in Rome. Van hem is niet meer bekend dan dat hij met zijn vader door Sulla gevangen was genomen en weer werd vrijgelaten.³⁹³

De Scipiones Nasicae konden vanaf Scipio Nasica sr. gedurende zes generaties gevolgd worden. De laatste traceerbare vertegenwoordiger van deze tak was Scipio Nasica jr. Deze was praetor in 93. Van hem is bekend dat hij tenminste twee zoons had. Beide (bekende) zoons werden echter geadopteerd en behoorden zodoende juridisch niet langer tot de Scipiones.³⁹⁴ Van één van zijn zoons – Metellus Scipio – is wel bekend dat hij voor zijn biologische voorvaderen een groep ruitersstandbeelden oprichtte. Met enig leedvermaak bericht Cicero dat Metellus Scipio hierbij een fout gemaakt had: het standbeeld van Scipio Africanus had de naam van Scipio Nasica Serapio sr. gekregen. Hij dacht eerst dat het een fout van de werklui was, maar kwam later tot de conclusie dat Metellus Scipio zich had vergist. Elders in de brief verwijst Cicero naar twee andere standbeelden van Africanus. Het was Cicero dus bekend hoe Scipio Africanus er uit had gezien. Als dit voor Cicero gold, dan zou dit zeker ook voor Metellus Scipio hebben moeten gelden. Voor iemand die zo vol was van de geschiedenis van zijn eigen familie, had hij een onbegrijpelijke fout gemaakt. Cicero spreekt dan ook van een *ἀνιστορησίαν turpem!*, een schandalige onwetendheid van de geschiedenis.³⁹⁵

Niet alle uit de klassieke literatuur bekende mannen met de naam Scipio kunnen in de stamboom geplaatst worden. Zo verhaalt Cassius Dio dat Caesar in zijn strijd tegen Cato de

---

³⁹² Dessau 5 = CIL I.35: *L. Corneli L. f. P. [n.] Scipio, quaest., | tr. mil., annos | gnatus XXXIII | mortuos. Pater | regem Antioco subegit* / L. Cornelius Scipio, zoon van Lucius, kleinzoon van Publius, quaestor en militair tribuun, op de leeftijd van 33 jaar overleden. Zijn vader versloeg koning Antiochus. Zie ook § 7.1.5

³⁹³ App. *B Civ.* I.85; Cic. *Sest.* II.7.

³⁹⁴ Het betreft hier Q. Caecilius Metellus Pius Scipio en L. Licinius Crassus Scipio. Zie voor de adoptie van Metellus Scipio: J. Linderski, 'Q. Scipio imperator', in: J. Linderski (ed.), *Imperium sine fine. T. Robert S. Broughton and the Roman republic* (Stuttgart 1996) 145-186

³⁹⁵ Cic. *Att.* 115.17 (VI.1.17);
E.M. Steinby, *Lexicon Topographicum Urbis Romae*. Vol. IV (Rome 1996; verder als *LTUR* IV) 359.
De andere twee standbeelden waarnaar Cicero verwijst wijken ook af van elkaar: het ene standbeeld verwijst naar het consulaat van Scipio Africanus, het andere naar zijn censorschap.

Jongere en Scipio Metellus in Afrika te maken kreeg met het vooroordeel dat geen enkele Scipio tegenslag kon meemaken in Afrika. In reactie daarop liet Caesar een Scipio uit Italië halen en voegde deze toe aan zijn gevolg. Daarna viel hij Afrika binnen. Deze Scipio wordt door Cassius Dio Scipio Salustio genoemd, door Plutarchus Scipio Salustio en door Suetonius Scipio Salvitto. Tevens merkt Plutarchus op dat deze Scipio een onbeduidend figuur was.³⁹⁶ Het is niet precies duidelijk hoe deze Scipio binnen de stamboom past. De anekdote maakt wel duidelijk dat er (vele) onbekende Scipiones geweest moeten zijn.

Billows is van mening dat via de eerdergenoemde Scipio Salvitto of Salu(s)tio wel degelijk een link gelegd kan worden tussen de Republikeinse Scipiones en hun nazaten in de Keizertijd. Plutarchus meldt namelijk dat deze Scipio uit het huis van Scipio Africanus stamde. Propertius schrijft in zijn eulogie voor een Cornelia dat zij afstamt van zowel Scipio Africanus als van Scipio Aemilianus.³⁹⁷ Dat laatste is niet mogelijk aangezien Scipio Aemilianus geen kinderen had. Scipio Africanus had echter twee zonen: P. Scipio Afr.f., die Scipio Aemilianus adopteerde, en L. Scipio Afr.f. De mogelijkheid bestaat dus dat Cornelia afstamde van L. Scipio Afr.f. Nu was er een P. Scipio consul in 16.³⁹⁸ Verder wijst Propertius Scribonia aan als de moeder van Cornelia. Het is bekend dat Scribonia met een Cornelius getrouwd is geweest voordat zij met Augustus trouwde. Plinius verwijst bovendien naar een tekst van Messala die in het atrium van Scipio Pomponianus de verkeerde imagines van de Scipiones zag. Billows gebruikt deze tekst om te betogen dat Scipio Pomponianus door Scipio Salvitto moet zijn geadopteerd. Daarna legt hij de link tussen de P. Scipio consul in 16 en Scipio Pomponianus, daar beiden de afstamming van Scipio Africanus claimden. Aangezien de moeder van Cornelia getrouwd was met een Cornelius, volgt hieruit de conclusie dat Scipio Salvitto één van haar echtgenoten moet zijn geweest. De *fasti magistrorum vici* vermelden voor 35 ene P. Cornelius als *consul suffectus*.

---

³⁹⁶ Dio Cass. XLII.58.1; Plut. *Caes.* 52; Suet. *Iul.* 59.

³⁹⁷ Prop. IV.4.11(29-44).

³⁹⁸ Over P. Scipio, consul in 16, is niet veel bekend. Na zijn consulschap was hij proconsul van Asia. Zie voor de bepaling van de periode daarvan ook: C. Eilers, 'The proconsulship of P. Cornelius Scipio (cos. 16 B.C.)', *Classical Quarterly* 51.1 (2001) 201-2015.

Daar Plinius meldt dat Scribonia voor Augustus met twee consuls getrouwd is geweest, is volgens Billows de enige mogelijkheid dat Scipio Salvitto de onbekende *consul suffectus* van 35 is.³⁹⁹ Syme legt een soortgelijke link: volgens hem is de *consul suffectus* van 35 een Scipio met de consul van 16 als zoon. Ook gaat hij ervanuit dat de suffect-consul van 35 getrouwd was met Scribonia. Hij stelt echter Scipio Pomponianus niet gelijk aan P. Scipio consul 16 en legt dus ook geen verband met Scipio Salvitto.⁴⁰⁰

De theorieën van zowel Billows als Syme zijn echter onverenigbaar met de *Fasti Tauromenitani*, waaruit blijkt dat de *consul suffectus* voor 35 ene Cornelius Dolabella was.⁴⁰¹ Als uitgegaan wordt van het feit dat beide eerdere echtgenoten van Scribonia op enig moment consuls zijn geweest, dan valt Scipio Salvitto af als kandidaat. Er is geen onbekende Cornelius beschikbaar die tevens consul (suffectus) is geweest. Hierdoor wordt de oude discussie over de vraag met welke Scipio Scribonia getrouwd was weer actueel. Er zijn niet zoveel mannen bekend die een dochter een Scipionische afkomst mee kunnen geven. Als er echter verder gekeken wordt dan de Scipiones, dan is er nog één andere mogelijkheid: Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus (suffect-consul 38).⁴⁰² Zijn vader – P. Cornelius Lentulus Marcellinus – was getrouwd met Cornelia, de dochter van Scipio Nasica Serapio jr. Dit geeft een dochter van Marcellinus en Scribonia een Scipionische afkomst. Deze afstamming zit in eerste instantie wel in de verkeerde tak van de familie, maar via Cornelia major – de dochter van Scipio Africanus en getrouwd met Scipio Nasica Corculum – is toch een verbinding te maken met Scipio Africanus. Via de zoon van Scipio Africanus is dan weer een verbinding te leggen met Scipio Aemilianus. Het blijft natuurlijk wel de vraag hoezeer de Lentuli Marcellini erop gebrand waren deze link met Scipio Africanus en Scipio Aemilianus te leggen. Overigens kan in deze reconstructie P. Scipio, de consul van 16, niet de zoon van Scribonia en de broer van Cornelia zijn. Voor haar broer moet dan ook een andere kandidaat gevonden worden. P. Cornelius

---

³⁹⁹ Plin. *HN* XXXV.8; Plut. *Caes.* 52;

R. Billows, 'The last of the Scipios', *American Journal of Ancient History* 7 (1982) 53-68.

⁴⁰⁰ Billows, 'The last of the Scipios', 53-68; R. Syme, *The Augustan aristocracy* (Oxford 1986), 244-254, Table XIX en XX.

⁴⁰¹ P. Tansey, 'The perils of prosopography: the case of the Cornelia Dolabellae', *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 130 (2000) 265-271, aldaar 265-266.

⁴⁰² D. Wardle, *Suetonius: Life of Augustus* (Oxford 2014) 406.

Lentulus Marcellinus, één van de consuls van het jaar 18 v. Chr., zou hiervoor een mogelijkheid kunnen zijn.

Hoewel de onderlinge verbanden niet helder te leggen zijn, waren er in de Keizertijd twee families die de naam 'Scipio' voerden: de Cornelia Scipiones Salvidieni Orfiti en de Cornelia Lentuli Scipiones.⁴⁰³ De laatste familie gebruikte gedurende enige tijd zelfs het familiegraf van de (republikeinse) Scipiones. Het is niet helemaal zeker waarom en wanneer dit gebeurde. De eerste Lentulus die ook de naam Scipio droeg was de consul suffectus van 2 n. Chr.: P. Cornelius Lentulus Scipio.⁴⁰⁴ Het is niet te achterhalen hoe deze Lentulus aan de Scipiones gerelateerd was.

Volgens Münzer zijn de Cornelia Scipiones Salvidieni Orfiti te koppelen aan de Scipiones, doordat een Salvidienus Orfitus geadopteerd was door een Scipio of omgekeerd.⁴⁰⁵ Het is echter niet bekend door welke Scipio deze betreffende Salvidienus Orfitus geadopteerd zou zijn. Zodoende kan deze link niet bewezen worden.

5.3 Nabeschouwing

Na de dood van Scipio Aemilianus speelden de Scipiones geen grote rol van betekenis meer in de Romeinse politiek. De 'ondergang' van de Scipiones in de eerste eeuw geeft aan dat het in deze periode voor een Romeinse aristocratische familie blijkbaar erg moeilijk was om in het voetlicht te blijven. Na het overlijden van Scipio Aemilianus in 129 werd Scipio Nasica Serapio jr. nog consul in 111. Scipio Asiaticus is de laatste (officiële) Scipio van wie bekend is dat hij een hoog politiek ambt vervulde (consul in 83). Hij kwam echter op de proscriptielijsten van Sulla terecht. Dit laatste feit illustreert de verregaande verharding van het politieke klimaat die vanaf 133 v. Chr. zichtbaar is: in plaats van politieke tegenstanders te dwarsbomen door hen te weren uit hoge ambten of door hen lastig te vallen met processen, gingen de machthebbers van de Late Republiek er steeds vaker toe over om hun opposenten ter dood

---

⁴⁰³ *RE Halbband 7, P. Cornelius Lentulus Scipio 235-237, Cornelia Scipiones Salvidieni Orfiti 358ff.*

⁴⁰⁴ Flower, *Ancient masks*, 162; CIL I, p. 14

⁴⁰⁵ *RE Halbband 7, Cornelius 358.*

te veroordelen en hun vermogens te confisqueren. Scipio Asiaticus wist te ontkomen naar Marseille, maar zijn nazaten speelden geen rol van politieke betekenis meer, vermoedelijk omdat het grootste deel van het familievermogen verloren was gegaan.

De laatste bekende Nasicæ – Scipio Metellus en L. Crassus Scipio – waren juridisch gezien geen Scipiones meer. Andere broers of zusters zijn niet bekend. In de bronnen worden nog wel enkele Scipiones genoemd, maar deze kunnen niet binnen de stamboom geplaatst worden. Hierdoor blijft het verband tussen de Cornelii Scipiones uit de laatste drie eeuwen voor Christus en de Cornelii Scipiones Salvidieni Orfiti en de Cornelii Scipiones Lentuli uit de Keizertijd onduidelijk.